

MEERVLEERMUIS

Myotis dasycneme

(foto René Janssen / Buiten-beeld)

S78

Beschermingsstatus

Rode lijstcategorieën

Beschermingsstatus

Habitatrichtlijnsoort

Vogelrichtlijnsoort

Belangrijke leefgebieden

Korte soortbeschrijving

Soortkenmerken

Van de Myotis-soorten is de Meervleermuis na de Vale vleermuis de grootste. De vleugelspanwijdte bedraagt ongeveer 30 cm. Typische kenmerken zijn de opvallende, grote grijsbruine oren en de korte roodbruine snuit met twee dikke neusknobbels. De soort heeft een bruinige of vaal grijsbruine rug met een zijdeachtige glans en een witgrijze tot gelig grijze buik. Jonge dieren hebben over het algemeen een donkerdere kleur.

Biotoopvereisten

Meervleermuizen komen vooral voor in waterrijke gebieden, waar ze net als de Watervleermuis jagen boven waterlopen, plassen en andere grote waterhoudende elementen.

Winterverblijfplaats

Meervleermuizen worden meestal waargenomen in grote winterverblijfplaatsen (mergelgroeven, forten, grotten, grote ondergrondse bunkers) in de nabijheid van grote waterlopen (rivieren, kanalen). Er heerst een hoge luchtvochtigheid en een stabiele, niet te lage temperatuur. Ze worden minder vaak aangetroffen in kleine objecten (o.a. ijskelders). Incidenteel worden ze in winterslaap in huizen gevonden. De dieren die in

de winter geteld worden, vormen maar een klein deel van de gekende zomerpopulatie. Het blijft onduidelijk waar de rest van de populatie overwintert. In maart vertrekken de eerste dieren alweer naar hun zomergebied.

Zomerverblijfplaats

Kolonies van Meervleermuis worden in diverse typen gebouwen gevonden doch vooral in huizen. Daar verstoppen ze zich in spouwen, achter wandbekledingen, onder dakpannen of onder daklijsten. Er zijn ook kraamkolonies bekend in kerken, waar ze meestal vertoeven in de torenspits. Daarnaast zijn Meervleermuizen ook in vleermuiskasten gevonden.

Vanaf augustus vormen de vleermuizen paartjes in allerlei verblijfplaatsen, waaronder ook vleermuiskasten. De meeste vrouwtjes zijn geslachtsrijp vanaf hun tweede levensjaar. De paring vindt plaats in de herfst en tijdens de periode van de winterslaap. De kraamkolonies zijn in mei voltallig en de jongen worden in juni geboren en vliegen uit in juli. De kraamkolonies bestaan uit enkele tientallen tot meerdere honderden dieren. De kraamkamers kunnen van jaar tot jaar verschillen en soms verhuizen ze zelfs tijdens de kraamperiode. In augustus worden de kraamkamers verlaten.

Jachtgebied

In Vlaanderen worden de meeste Meervleermuizen waargenomen boven kanalen, rivieren en plassen. Ze hebben een voorkeur voor grote, open wateroppervlakken en jagen minder vaak boven kleine vijvers of smalle waterlopen. De dieren foerageren graag langs de insectenrijke oevervegetaties en bij goed weer vliegen ze tot in het midden van grote plassen. Snelstromend water, evenals stilstaand water dat volledig overdekt is met drijvende planten of kroos, wordt gemedend. Op een hoogte van 10 tot 60 cm schuimen ze het wateroppervlak af. Daarnaast jaagt de Meervleermuis ook boven weiden en langs bosranden.

Meervleermuizen worden actief vanaf een half uur tot drie kwartier na zonsondergang. Meestal maken ze slechts één lange jachtvlucht maar soms zijn het er ook twee: één 's avonds en één tegen de ochtend. Hun favoriete voedsel bestaat uit dansmuggen en kokerjuffers, maar ze eten net zo goed nachtvlinders en kevers.

Populatie-uitwisseling en natuurverbindingen

Over land loopt de vliegrouete bij voorkeur langs houtkanten, bomenrijen en andere groene lijnstructuren, tot aan een nabijgelegen brede waterloop. Vanaf daar vliegen de vleermuizen verder langs waterlopen. Op één nacht kunnen ze tot 20 km van de kolonieplaats gaan jagen. Ringonderzoek toonde aan dat Meervleermuizen over middellange afstanden (tot 300 km) trekken tussen zomergebieden in het noorden van Nederland en meer zuidelijk gelegen wintergebieden (Mergelstreek, Ardennen, Eifel). Vermoedelijk volgen ze daarbij kanalen en grote rivieren. De eerste Meervleermuizen verschijnen reeds vanaf augustus in de overwinteringsplaatsen. Hoewel op zijn minst een deel van de populatie in zuidelijke richting wegtrekt, is het best mogelijk dat een (groot) deel van de dieren ter plaatse overwintert in nog onbekende objecten.

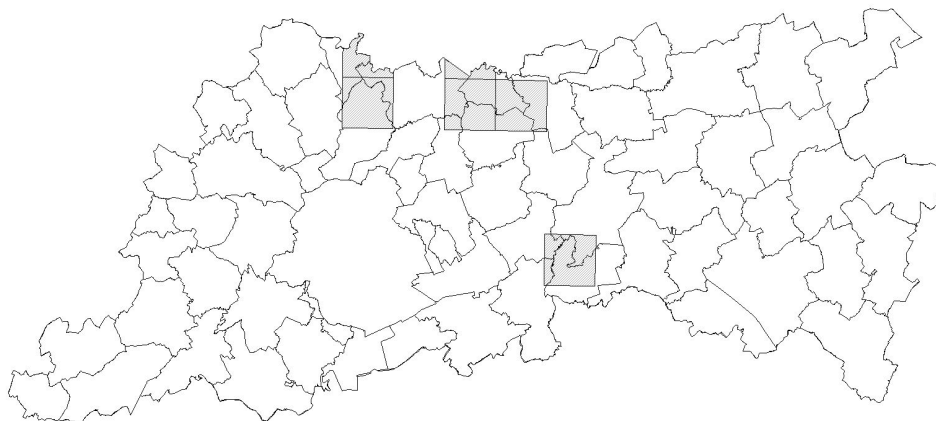
Voorkomen in de provincie Vlaams-Brabant

Regionale verspreiding

Vlaanderen vormt de zuidwestelijke grens van het areaal van deze soort. Voor 1987 werd verondersteld dat de Meervleermuis alleen in de winter in Vlaanderen voorkwam. Ze wordt overwegend aangetroffen in grote objecten zoals mergelgroeven en forten. Slechts enkele individuen werden ooit gevonden in kleinere winterverblijfplaatsen (een onderaardse gang in Hoeilaart en een ijskelder in Meise).

Met vleermuisdetectoren zijn de laatste jaren een toenemend aantal zomergegevens verzameld. De zomerverspreiding valt samen met de ligging van brede rivieren en kanalen. In Vlaams-Brabant is slechts één zomerwaarneming bekend van het Zoet Water in Oud-Heverlee.

Inventarisatieonderzoeken

- In het kader van het algemeen verspreidingsonderzoek naar vleermuizen worden door de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt vzw ook Meervleermuizen geïnventariseerd.

Knel- en aandachtspunten

- De Meervleermuis is niet echt een veeleisende soort, maar stelt wel enkele eisen aan zijn leefgebied. Vooral het waterbeheer speelt hierin een belangrijke rol. Er bestaan heel wat waterrijke gebieden, maar waters van een goede waterkwaliteit en met voor vleermuizen toegankelijke wateroppervlakken zijn zeldzamer of leveren slechts lokaal geschikte jachtterreinen. Watereutrofiëring en oeververruiging van veel plassen en waterlopen ontnemt de soort geschikt jachthabitat.
- Het verdwijnen van kleinschalige landschapsstructuren die samenhangen met de aanwezigheid van houtige, vooral hoog opgaande lijnelementen in het landschap beperkt de landschapsgebruiksmogelijkheden en zorgt voor een habitatinkrimping.
- Meervleermuizen verhuizen wel eens tussen verblijfplaatsen, maar zijn meestal plaatstrouw. Vernietiging van en verstoring van verblijfplaatsen in gebouwen leidt tot een verlies aan voortplantingsmogelijkheden voor de soort. Hieronder valt ook het gebruik van fungiciden en insecticiden voor de behandeling van houtgebinten.
- Winterverblijfplaatsen die grote aantallen Meervleermuizen kunnen herbergen, zoals verdedigingswerken en onderaardse groeven, zijn in de provincie slechts beperkt aanwezig.

Overzicht maatregelen

H1.4. - H1.5.	Inrichting van overstromingsgebieden en wachtbekkens
H1.7. - H1.9.	Inrichten plas- en drasberm/Verwijderen harde oeververdediging
H1.15.	Maaien van de oever

S78.1.	Inrichting van schuil- en nestplaatsen voor dieren in en rond woningen
S78.2.	Microverblijfplaatsen op zolders van gebouwen
S78.3.	Inrichten van gevels van gebouwen
S78.4.	Voorkomen van overlast
S78.5.	Inrichting en beheer van vijvers
S78.6.	Inrichting van waterrijke habitats
S78.7.	Vleermuispassages over en onder wegen
S78.8.	Verlichting
S78.9.	Behoud van kraamkolonies in gebouwen en woonhuizen

Landschaps- en habitatgerichte maatregelen

H1.4. - H1.5. Inrichting van overstromingsgebieden en wachtbekkens

Het behoud en de aanleg van waterrijke gebieden waaronder ook natuurlijke overstromingsgebieden zorgt voor bijkomend habitat (jachtgebied) voor de Meervleermuis. Bestaande vijvergebieden kunnen verbeterd worden door het openhouden van voldoende grote wateroppervlakken.

H1.7. - H1.9. Inrichten plas- en drasberm/Verwijderen harde oeververdediging

Natuurlijke waterlopen, met veelzijdige, structuurrijke oevers en aansluitende moeraszones of plas-drasbermen verhogen de aantrekkelijkheid voor insecten en verschaffen voedsel aan de Meervleermuis.

H1.15. Maaien van de oever

Een ecologisch oever- en bermbeheer langsheen vijvers en waterlopen trekt insecten aan en verschaft voedsel aan de Meervleermuis.

Gevarieerde en structuurrijke beplantingen langsheen kleine(re) waterlopen kunnen een belangrijke functie vervullen als verbindingzone naar de voedselgebieden.

Soortgerichte maatregelen

S74.1. Inrichting van schuil- en nestplaatsen voor dieren in en rond woningen

De zomerverblijfplaatsen van Meervleermuizen worden quasi zonder uitzondering in gebouwen gevonden. Ze zijn op zich niet zo moeilijk in de keuze van hun schuilplaatsen: vaak volstaat een schuilplek in kieren en gaten van allerhande gebouwen waaronder ook veel gewone woonhuizen. Ze verstopten er zich in spouwen, onder dakpannen of in smalle ruimtes tussen lambriseringen, muurleien en andere soorten gevelbekleding. Dergelijke ruimten zijn niet altijd voor vleermuizen toegankelijk. Ze kunnen toegankelijk worden gemaakt door in de gevelbekleding, in het dak of onder de dakgoot een smalle, horizontale opening van 10 tot 20 cm lang en 2 cm breed aan te brengen waarlangs de vleermuizen naar binnen kunnen kruipen.

Onder het dak kunnen bestaande spleten worden gebruikt om zich te verschuilen. Waar nodig kunnen open spleten met kleine stukjes hout gedeeltelijk worden afgedicht, om de ruimte af te schermen. (Zie ook maatregel S78.2. Microverblijfplaatsen op zolders van gebouwen.)

S74.2. Microverblijfplaatsen op zolders van gebouwen

Waar kleine en nauwe verstoppplaatsen in gebouwen ontbreken kunnen ze worden voorzien door onder de dakpannen en/of op het onderdak tussen de balken een ruwe plank aan te brengen waartussen een spleet van enkele centimeters (minimum 2 cm) wordt gelaten.

Twee voorbeelden van losse microverblijfplaatsen die zijn aangebracht op de zolder van de kerk van Houwaart in opdracht van het Regionaal Landschap Noord-Hageland. (foto's Sven Verkem)

Al dan niet aanvullend kunnen in balken smalle spleten van 10x2x2cm worden uitgefreesd waarin de dieren kunnen wegkruipen. In het geval een dakgebinte met oude balken wordt gerestaureerd, kan ook gebruik worden gemaakt van bestaande holten en spleten in de balken die voorheen werden gebruikt voor de houtverbindingen.

Gelijkaardige constructies kunnen ook los in het dakgebinte van ongebruikte zolders worden aangebracht door twee langgerekte houten panelen met een beperkte tussenruimte tegen een balk of in de nok aan te brengen.

S74.3. Inrichten van gevels van gebouwen

Veel verblijfplaatsen van Meervleermuizen zitten aan de buitenzijde van gebouwen. Ze zijn te construeren door tegen de gevel, bij voorbeeld in de nok van het dak of onder de dakgoot een latwerk aan te brengen van houten latjes van ongeveer 2 cm dik, waartegen een plaat van hout, leisteen of eterniet wordt aangebracht. Onderaan wordt de constructie geheel of gedeeltelijk opengelaten om de vleermuizen toegang te verschaffen. De muursteen of bepleistering moet voldoende ruw zijn om de dieren houvast te geven. Ook in het materiaalgebruik kan hiermee rekening worden gehouden door een ruw oppervlak te voorzien.

S74.4. Voorkomen van overlast

Het feit dat vleermuizen uitwerpselen op de zolder achterlaten wordt als belastend aanzien, omdat het opruimen vaak een hele karwei is en weinig aangenaam. Maar deze uitwerpselen zijn onschadelijk voor het gebouw. Indien men er zich aan stoort, kan dit voorkomen worden door onder de belangrijkste hangplaatsen van de kolonie plastic folie te leggen waarmee de uitwerpselen worden opgevangen. De hangplaatsen kan men proberen sturen door daar kasten te plaatsen.

S74.5. Inrichting en beheer van vijvers

De aanwezigheid van vijvers is noodzakelijk voor de Meervleermuis, vermits de soort boven grote vijvers jaagt. Vijvers met een rijk begroeide, gevarieerde en grillige oeverstructuur herbergen doorgaans een grote diversiteit aan insecten. Het gedeeltelijk openkappen van verboste oevers en vrijhouden van oeverstroken is hiervoor aangewezen. Meervleermuizen jagen slechts langsheen luwe, beschutte en enigszins vegetatievrije stroken of plekken van waterlopen en plassen. Daarom moeten vegetatievrije zones aanwezig zijn; d.w.z. dat er enerzijds (half)open oevers zonder veel overhangende takken, grote plakken van waterplanten, dichte rietzomen, algentapijten of andere oppervlakte dekkende planten moeten voorkomen. Anderzijds moet het wateroppervlak voldoende beschut liggen omdat waterdeining het vangen van prooi bemoeilijkt.

S74.6. Inrichting van waterrijke habitats

Meervleermuizen brengen gemiddeld ongeveer 25 % van hun tijd boven groot open water door, 50% boven waterlopen, 20% boven vochtige weilanden en 5% boven andere natte voedselbiotopen. Gebieden die voor Meervleermuizen meerdere functies vervullen, zoals waterwegen (voedsel en verbinding) worden langduriger gebruikt in termen van tijdsbesteding. Doordat ze bovendien onder vrijwel alle weersomstandigheden kunnen worden gebruikt is hun aandeel tweemaal zo hoog als die van groot open water. Bij de landschapsinrichting wordt zorg besteed aan het geheel van het waterlandschap en de connectiviteit tussen de waterhoudende elementen. Daarbij wordt ook zorg besteed aan andere vochtige habitats zoals moerasbossen, vochtige weilanden, natte populierenaanplantingen en overstromingsgebieden.

S74.7. Vleermuispassages over en onder wegen

In het landschap moeten onverlichte, aaneengesloten lijnvormige elementen behouden blijven als verbindingroutes. De vliegroutes mogen niet door (verkeers)infrastructuur doorsneden worden. Indien dit wel het geval is, worden op de kruispunten van vliegroutes met wegen hop-overs aangelegd of omliepende landschapsstructuren voorzien. Doorgaans volstaat de aanplanting van een hoog opgaande begroeiing op de plaatsen waar de vleermuizen de weg kruisen, maar er bestaan ook kunstmatige constructies die de dieren dwingen of aanzetten om op grotere hoogte over de weg te vliegen of hen langs andere vliegwegen naar veiligere oversteekplaatsen te leiden.

Bijzondere aandacht wordt geschonken aan plaatsen waar waterlopen of plassen door wegen doorsneden worden. Op zulke plaatsen is het beter om een ruime overspanning van het water te voorzien, waardoor de vleermuizen onder de weg door kunnen vliegen. De doorlaat moet voldoende breed zijn en mag niet worden verlicht.

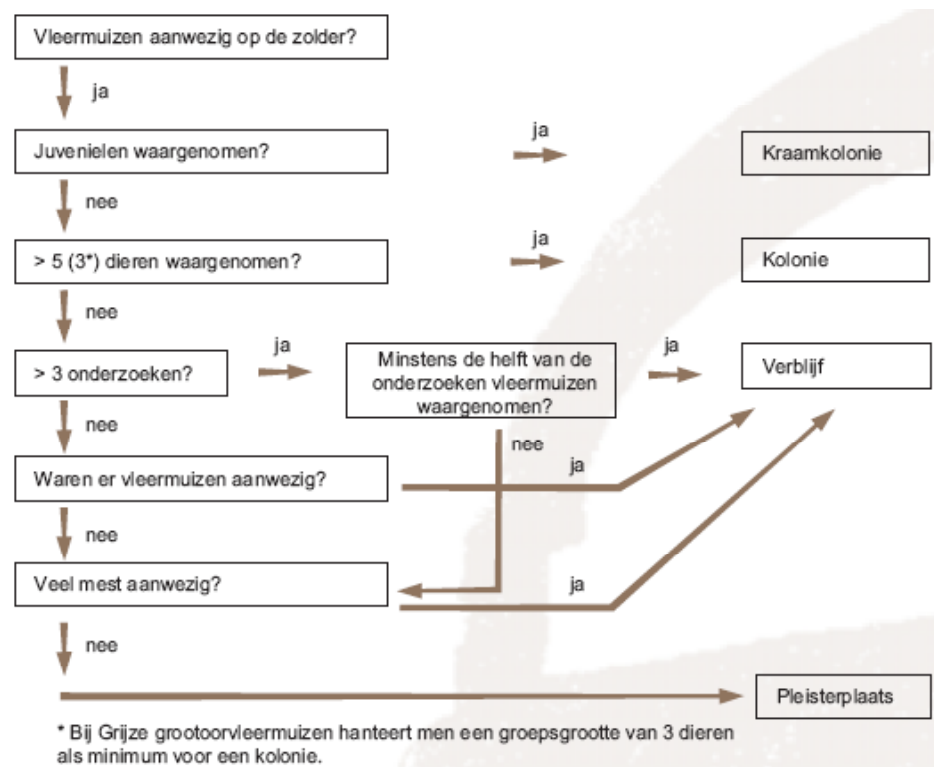
S74.8. Verlichting

Kunstmatige verlichting van plassen en waterlopen maakt deze als jachtgebied voor de Meervleermuis ongeschikt. Verlichting moet daarom worden vermeden ofwel beperkt en gericht worden ingezet. Ook langsheen gekende vliegroutes moet op gepaste wijze met verlichting worden omgegaan.

S74.9. Behoud van kraamkolonies in gebouwen en woonhuizen

Gekende verblijfplaatsen moeten veilig worden gesteld. Dit betekent dat de eigenaren best van de aanwezigheid van Meervleermuizen op de hoogte worden gebracht, zodat ervoor kan worden gezorgd dat de verblijfplaatsen in de kraamperiode ongestoord blijven, zowel op het vlak van gebruik als onderhoud.

Om te weten wat het belang is van een huis voor vleermuizen, kan volgend schema worden gebruikt (bron: Natuurpunt):

Financierings- en ondersteuningmogelijkheden

Algemeen

- Ondersteuning gemeentelijk natuurbeleid
- Subsidie voor de aankoop van natuurgebieden
- Landschapsteam

Soortgericht

- Bijzonder natuurbeschermingsproject
- Samenwerkingsovereenkomst

Habitatgericht

- Beheerovereenkomst perceelrandenbeheer
- Beheerovereenkomst aanplanten en onderhouden van houtige kleine landschapselementen
- Beheerovereenkomst onderhouden van bestaande houtige kleine landschapselementen

Lopende initiatieven

Life-project "Bat-action"

Door het verdwijnen van hun natuurlijke overwinteringplaatsen, zomerverblijven en jachtgebieden krijgen vleermuizen het moeilijk om te overleven. Het Life project "Bat-action" is in het leven geroepen om vleermuizen en hun leefomgeving te beschermen.

De Europese Gemeenschap maakt 950.000 euro vrij om de vleermuizen in Vlaanderen een betere toekomst te bieden.

Met Bataction wil men in de eerste plaats drie kwetsbare vleermuissoorten beschermen: de Meervleermuis, de Bechsteinvleermuis en de Ingekorven vleermuis. Hierbij gaat de aandacht ook naar de bescherming van hun voedselgebieden, zomer- en winterverblijven en de routes ertussen. Andere vleermuissoorten met een gelijkaardige leefomgeving, zoals de Baardvleermuis, Brandtvleermuis, de grootoorvleermuizen, Franjestaart, zullen meeprofiteren van die beschermingsmaatregelen.

Bat-action is een samenwerking tussen het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB), LIFE, Natura 2000 en Natuurpunt Beheer vzw. Het project wordt ondersteund door vrijwilligers van de Vleermuizenwerkgroep van Natuurpunt. Bij sommige deelprojecten zijn nog andere partners betrokken.

Opvolgings- en evaluatiemogelijkheden

Waarneming met behulp van een vleermuisdetector

De sonar van de Meervleermuis is heel gevarieerd: meestal FM of FM-qcf. Bij waarneming boven grote, open wateroppervlakken ontstaat soms een lange fm-QCF-fm-puls. De piekfrequentie ligt rond 35 kHz. Het ritme en de frequentie lijken op deze van de Watervleermuis. Het vliegen gaat echter zo snel, dat het geluid slechts zeer kort hoorbaar is bij het voorbijvliegen.

Zichtwaarneming

De Meervleermuis is nauw verwant aan de Watervleermuis en enigszins gelijkend, maar is t.o.v. deze soort beduidend groter en aan de rugzijde dieper bruin gekleurd, terwijl de grijswitte buikzijde duidelijk afsteekt en scherp begrensd is.

Referenties & verdere informatie

Publicaties

- Fairon J., Busch E., Petit T. & Schuiten M. (zonder jaartal). Guide pour l'aménagement des combles et clochers des églises et d'autres bâtiments. Ministère de la région Wallonne, Division de la Nature et des Forêts, brochure technique n° 4. 17 p.
- Haarsma A.-J. (2006). Nederland – 'meer'vleermuisland: omgaan met meervleermuizen in het landschap. Zoogdierenvereniging VZZ en Universiteit Leiden. 20 p.
- Kapteyn K. (1995). Vleermuizen in het landschap. Over hun ecologie, gedrag en verspreiding. Uitgave in samenwerking met Provincie Noord-Holland, Noord-Hollandse Zoogdierenwerkgroep en het Noord-Hollands Landschap. 224 p.
- Lange R., Twisk P., van Winde A. & van Diepenbeek A. (1994). Zoogdieren van West-Europa. KNNV. 400 p.
- Limpens H., Huitema H. & Dekker J. (2007). Vleermuizen en windenergie. Analyse van effecten en verplichtingen in het spanningsveld tussen vleermuizen en windenergie, vanuit de ecologische en wettelijke invalshoek. Rapport van de Zoogdierverseniging VZZ in opdracht van SenterNovem. 87 p.
- Schut J, Kuijper D, Haarsma A-J, Ouweland J, Limpens H, van Dulleman D. (2009).

- Meervleermuizen in Fryslan. De Levende Natuur. 110(2). p.73-76.
- Twisk P. & Aelberts F. (zonder jaartal). Winterslaapplaatsen van vleermuizen. Leidraad bij de bouw, de inrichting en het beheer van vleermuiswinterverblijven. Vleermuiswerkgroep Noord-Brabant. 11 p.
- Twisk P. & Limpens H. (2006). Een thuis voor de vleermuis. Beschermingsplan voor vleermuizen in Noord-Brabant. Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming (VZZ). 128 p.
- Verkem S., De Maeseneer J., Vandendriessche B., Verbeylen G. & Yskout S. (2003). Zoogdieren in Vlaanderen. Ecologie en verspreiding van 1987 tot 2002. Natuurpunt Studie en JNM-Zoogdierenwerkgroep, Mechelen en Gent, België. 452 p.

Websites

- www.natuurpunt.be/vleermuizenwerkgroep
- www.vleermuizen.be
- www.vleermuis.net
- zgw.atlas.tripod.com/soorten/chiroptera.htm
- natuurbeleving.scene24.net
- www.vleermuizeninfo.be
- www.zoogdierverseniging.nl
- www.zoogdierenwerkgroep.be
- www.zoogdierenbescherming.org
- www.waarnemingen.be

Folders

- Met vleermuizen overweg. Rijkswaterstaat, dienst weg- en waterbouwkunde. 28 p.
- Vleermuizen in en om het huis. Hoe om te gaan met vleermuizen in de directe woonomgeving. Stichting Landschapsbeheer Gelderland. 16 p.
- Een (t)huis voor vleermuizen. Natuurpunt vzw. 4p. www.natuurenbos.be/nl-BE/Projecten/BatAction/Sensibilisering/~/_media/Files/Projecten/BatAction/28108eenthuisvoorvleermuizendefvrwebsite.ashx.
- Biodiversiteit in jouw gemeente: Technische fiche vleermuizen in huizen. Natuurpunt vzw. 4p. www.natuurpunt.be/uploads/biodiversiteit/lokalebiodiversiteit/documenten/pag_578_fichevleermuizenhuizen.pdf.
- Vademecum Inrichten van (kerk)zolders voor vleermuizen ANB 49 p.

Advies

- Zoogdierenwerkgroep Natuurpunt
- Vleermuizenwerkgroep Natuurpunt
- Natuurpunt Studie

